

ÅLSTENSGATAN 1850 – 1930

Som två raka band av sockerkuber i sicksack löper Ålstensgatans radhus genom Ålstens villaidyll i västra Stockholm, i den södra delen av Bromma. När radhusen stod färdiga 1934 var de ett tidigt exempel på funktionalism i Sverige men den uppskattning de möts av idag var då mer dämpad.

ÅLSTENS GÅRD

Marken där Ålstensgatan idag stäcker ut sig var en del av Ålstens gård fram till 1905, då marken köptes av Stockholms stad. Gården hade kungliga anor efter att Gustav Vasa under reformationen lät göra till sin då han tyckte att området låg på lagom avstånd från huvudstaden för att tjäna som övernattningsställe (Hus och människor i Bromma – Från Alvik till Nockeby, 1994, Christian Reimers och Gerd Reimers, s. 17). Fram till början av 1920-talet

bedrevs det lantbruk på markerna och där nu Ålstensgatan ligger, betade den siste ägaren Pehr Bergstedts tio hästar och sextio kor.

BOSTADSBRISTEN

Hyresmarknaden i Stockholm var vid sekelskiftet 1900 hårt pressad. Byggandet låg i händerna på privata byggbolag och markexploatörer. De byggde en tät flervåningsstad med ett enormt markutnyttjande som följd. Marken var dyr och byggkostnaderna blev höga. En spekulation tog fart där byggmästare utnyttjade den hårt pressade hyresmarknaden. Den stora gruppen bostadslösa gjorde att ägarna fick lägenheterna uthyrda trots höga hyror. 1907 påbörjade staden ett försök att dirigera ett socialt inriktat bostadsbyggande som en följd av bostadsbristen inne i centrala stan och de hade köpt loss såväl Bromma som Enskede med planer om egnahemsbyggande. Byggandet skulle dock ske efter godkända ritningar och fastställd stadsplan.

PLANER OCH MOTSTÅND

I Ålstensskogen, längs med vattnet, uppfördes sommarnöjen till vilka stadsborna reste med ångbåt. Däromkring planerades det för trädgårdsstaden och redan tidigt formulerades visionen om en centralgata i området. Där skulle bebyggelsen bestå av radhus, något som ansågs som ett mellanting mellan stadens flerbostadshus och villastadens fristående hus. Målgruppen var stadens tjänstemän.

Ett tidigt skissförslag för Ålstensgatan, kom i början av 1920-talet, från arkitekten Thure Bergentz. I detta förslag behandlas Ålstensgatan som en verklig paradgata, där man i fonden placerat en monumentalbyggnad som skulle fungera som medborgarhus eller liknande. Medborgarhuset skulle ha föreläsningssalar och konstgallerier och framför byggnaden var en öppen plats tänkt, där spårvagnshållplatsen skulle ligga. I gatans andra ände, ner mot vattnet föreslogs en hamnplats och i anslutning till denna förordades ett stort turisthotell - något som skulle öka populariteten av det planerade villaområdet. Det stora hotellbygget blev det inget av men tankarna på en paradgata med radhus återstod.

Under 1920-talet påbörjades byggnationen av villastaden i Ålsten enligt den stadsplanepincip som var vanlig då. Idealet var medeltidsstadens organiskt framväxta gatunät där man bland annat ansåg att gator inte skulle sluta i ett ändlöst perspektiv, utan brytas av med hjälp av en byggnad eller en kurva. 1924 drogs spårvägstrafiken till Ålsten med ett hållplatsläge på den övre delen av Ålstensgatan. Thure Bergentz skissar på ännu ett par förslag på hur radhusen ska kunna utformas, men i området växer motståndet mot radhusplanerna. Efter ett sammanträde 1926 beslutar sig Ålstens Trädgårdsstadsförening att vidta åtgärder mot att "hyreskaserner uppföras

vid Ålstensgatan". Det ansågs som ett "förfuskande mot villastadsidén" att bygga radhus. Tiden går och gårdet som ska komma att bli Ålstensgatan förblir ett öde fält med sank mark. Frågor som ställdes var hur man skulle kunna hitta hem bland så många likadana hus och hur man överhuvudtaget skulle kunna göra något personligt av ett boende som från början var så stereotyp och standardiserat.

Eftersom det blivit dyrare att bygga blev kostnaden för projektet en avgörande faktor och att visionerna från Thure Bergentz aldrig förverkligades hade inte bara med den motsträviga allmänheten att göra. De var också alltför dyra. När Paul Hedqvist i slutet av 1920-talet engagerar sig i Ålstens radhusbebyggelse har även hans skisser vissa likheter med Bergentz, där byggnaderna har klassicistisk prägel enligt tidens ideal.

I februari 1929 ansöker föreningen Stockholms villastäder om att staden ska stödja deras planer för Ålstensgården. Föreningen ville bilda små kooperativa bostadsföreningar som skulle uppföra radhus längs Ålstensgatan. Fastighetsnämnden föreslog då att staden skulle bevilja lån åt företaget. Nu återstod bara ett förslag som skulle vara såväl ekonomiskt som estetiskt genomförbart.

1930 har Paul Hedqvist lämnat den klassicistiska stilen bakom sig och influerad av de nya, funktionalistiska idealen har han skissat fram en lösning där radhusen sicksackar sig fram i en rak rad. En lösning som minskar insynen och ger varje bostad avskilda trädgårdar. Dessa skisser är de slutgiltiga och det börjar ljusna för Ålstens paradgata.